

Лілія Іванівна Морська,

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри англійської філології Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОРІЄНТИРИ ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ НЕФІЛОЛОГІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ У ПОЛЬЩІ

У статті проаналізовано досвід Польщі як країни позитивних реформаторських дій у напрямі модернізації університетської освіти загалом і вивчення іноземних мов у вищій школі зокрема. Автор презентує результати теоретичного аналізу публікацій польських учених та власних спостережень та практичного досвіду викладання у польських вищих навчальних закладах, виділивши ключові методологічні орієнтири, у руслі яких рекомендує здійснювати аналогічну модернізацію процесу іншомовної підготовки фахівців нефілологічного спрямування в Україні.

***Ключові слова:** вища школа Польщі, фахівці нефілологічного спрямування, іншомовна підготовка, методологічний принцип, реформа.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасний розвиток українського суспільства, зумовлений тенденціями загально світової та європейської інтеграції діяльності людини у всіх сферах, вимагає швидких адаптаційних кроків і змін у підготовці майбутніх успішних громадян України. Одним із шляхів пошуку і реалізації ефективних оптимізаційних і реформаторських програм є вивчення й використання найкращих здобутків світового досвіду. Першочерговим у цьому аспекті вважаємо дослідження освітніх перетворень у країнах-сусідах нашої держави, зокрема в Польщі, яка демонструє успішне втілення запланованих реформ і чіткий поступ у покращенні стандартів життєдіяльності усіх її громадян. Іншомовна підготовка у вищих навчальних закладах цієї країни не є винятком.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Аналіз останніх досліджень і публікацій (Б. Анісімовіч [1], Г. Коморовска, Е. Бандура, М. Висоцка та ін.) дає підстави стверджувати, що проблема іншомовної підготовки фахівців нефілологічного спрямування загострилася в польській науковій думці у зв'язку зі вступом країни до Європейського Союзу. Саме на орієнтації на рекомендації Ради Європи з мовної освіти наголошує у своєму дослідженні на здобуття ступеня доктора наук Г. Коморовска («Європейський знак інноваційності у сфері навчання іноземних мов»). Авторка переконливо доводить, що європейська орієнтація фахівця передбачає володіння ним іноземними мовами для успішного функціонування та міжкультурного спілкування на ринку праці в Європі, яке гарантує кар'єрне зростання і досягнення високих професійних результатів [2].

Схожу думку висловлює Е.Бандура, вважаючи міжкультурну складову комунікативної компетентності сучасного професіонала як один з провідних чинників прояву креативності, самостійності, успіху в професійній діяльності [3].

На професійній спрямованості та інтегрованому вивченні іноземних мов майбутніми фахівцями нефілологічних спеціальностей наголошує у своїй публікації М. Висоцка [4].

З аналізу досліджень польських авторів можемо підсумувати про те, що сутність іншомовної професійно орієнтованої підготовки студентів у вищій школі Польщі полягає у розумінні цього феномену як складного цілеспрямованого педагогічного процесу навчання іноземних мов, що передбачає взаємну інтеграцію комунікативної, лінгвістичної та фахової підготовки, базується на системній реалізації міжпредметних зв'язків, а також досягнення майбутніми професіоналами рівня B2 у володінні іноземною мовою (згідно рекомендацій Ради Європи з мовної освіти) для успішного виконання професійних завдань в іншомовному середовищі.

Однак згадані вище наукові розвідки не вирішують завдання комплексного методологічного бачення вирішення назрілих проблем модернізації іншомовної освіти як в Польщі, так і в Україні, пропонуючи окремі ідеї, перспективні пропозиції на шляху до підвищення рівня іншомовної комунікативної компетентності майбутніх фахівців нефілологічного спрямування з метою ефективного функціонування в професійно орієнтованому іншомовному середовищі.

Відповідно, **мету статті** вбачаємо в характеристиці методологічних орієнтирів модернізації іншомовної освіти майбутніх фахівців нефілологічних спеціальностей у вищій школі України на основі аналізу кращого освітнього досвіду сусідньої Польщі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Глибинне розуміння специфіки сучасних концепцій іншомовної освіти фахівців нефілологічного спрямування у вищих навчальних закладах Польщі, на нашу думку, є можливим завдяки дослідженню розвитку і становлення освітніх парадигм загалом та іншомовної підготовки зокрема, що разом з результатами аналізу сучасних концепцій дасть нам змогу визначити у цьому аспекті методологічні орієнтири, якими керуються польські вчені й методисти.

Польські освітні університетські традиції беруть початок ще з 14 ст., з Ягелонського університету як одного з найстарших європейських осередків вищої освіти (1364 р.). Однак, найефективніший розвиток ідей вдосконалення іншомовної підготовки спостерігався у другій половині 20 ст. і продовжує тривати у наш час.

У 60-х роках минулого століття на розвиток освітньої парадигми мала значний вплив новітня філософська течія – філософська антропологія, основні ідеї якої відображені в працях Кароля Войтили (св. Яна Павла II). Саме ця течія започаткувала поняття польської свободи, розуміння людини як найвищої цінності. В іншомовній освіті думки згаданої вище філософсько-освітньої течії проявилися у синергетичному підході до розробки навчальних планів і програм

з іноземних мов у вищих навчальних закладах нефілологічного спрямування [5, с. 227-228].

У період європейської інтеграції Польщі (2004-2010 рр.) освітяни цієї країни ґрунтовно переосмислили підходи та концепції мовної підготовки, виявивши недоліки попереднього досвіду та врахувавши загальноєвропейські тенденції і рекомендації [6, с. 42]. Саме у цей період було запроваджено єдині рівневі дескриптори у володінні іноземною мовою та стандарти підготовки фахівців з обов'язковою вимогою іншомовної підготовки на рівні B1-B2 (залежно від специфіки майбутньої професійної діяльності) [7, с. 27-30], розроблено й упроваджено в практику польську версію європейського мовного портфоліо (2001-2004 рр.), налагоджено співпрацю польських викладачів і студентів з європейськими освітянами з метою вільного обміну досвідом та забезпечення освітньої мобільності майбутніх професіоналів.

У цьому контексті вважаємо зазначити, що сучасна польська освітня парадигма диктує необхідність переосмислення завдань всієї системи освіти (відповідно й іншомовної як її складової), бо, як стверджує А. Сбруєва [8, с. 26], нові тенденції у визначенні ролі й характеру розвитку системи освіти мають глобальний, філософський характер і збігаються не тільки на рівні країн європейського, а й усього світового співтовариства. На основі такого твердження М. Тадеєва формулює основні принципи необхідних реформ: 1) від концепції освіти на все життя до розуміння необхідності освіти упродовж усього життя; 2) від пасивності до ініціативності; 3) від знань через компетенції і до компетентностей [9, с. 29-30].

Дослідниця польських реформ Алла Василюк також зазначає постійний пошук завдань і пріоритетів польської освіти, про які, зокрема, йдеться в доповіді урядового Центру стратегічних студій «Польща 2025. Довготривала стратегія розвитку»: ф) створення моделі освіти і виховання, яка формує адекватну меті розвитку суспільства систему цінностей і здатна протидіяти патологічним явищам; б) формування вмінь проектування траєкторії власного життя і ефективної діяльності в нових умовах майбутнього; в) підготовка до

успішної діяльності на ринку праці, освіти упродовж життя; г) посилення культуротворчої функції освіти; д) підвищення рівня освіченості сільського населення і малозабезпечених сімей [10, с. 362-363].

У країнах-членах Ради Європи та Європейського Союзу, в тому числі й Польщі, ключовим документом, що регламентує розвиток й реформування іншомовної освіти, є рекомендації NR (98)6 Комітету міністрів Ради Європи «Про сучасні мови», ухвалені 17 березня 1998 року [11], в яких європейці заохочуються до: 1) досягнення відповідного рівня володіння кількома іноземними мовами; 2) диверсифікації мов, дослідження і розробки відповідних методик їх викладання; 3) впровадження гнучкості у розробку рівневих навчальних програм, модулів, курсів; 4) впровадження національно визнаних публічних іспитів на знання іноземних мов фахівцями нефілологічного профілю, вимоги до яких узгоджувалися б із загальноєвропейськими; 5) інтегроване використання іноземних мов у викладанні нефілологічних дисциплін (історії, географії, математики тощо); 6) продовження здійснення мовної підготовки упродовж усього життя фахівців будь-якого профілю і забезпечення цього процесу усіма необхідними ресурсами.

Висновок. На основі проаналізованих наукових публікацій та власного професійного досвіду у вищих навчальних закладах Польщі можемо виокремити такі методологічні орієнтири в іншомовній підготовці фахівців нефілологічного спрямування у згаданій вище країні:

1. Синергетичний підхід до розробки та втілення навчальних планів і програм з іноземних мов у вишах Польщі, який диктує низку методологічних принципів:

принцип самоорганізації пізнавальних дій студентів на основі полісуб'єктної взаємодії з навчальним середовищем та іншими суб'єктами навчального процесу;

принцип орієнтації навчально-виховного процесу на саморозвиток студентів, розвиток їх критичного та креативного мислення, внутрішньої навчальної мотивації;

принцип інтеграції фахової та іншомовної підготовки у процесі професійного становлення у вищому навчальному закладі.

2. Гуманізація та гуманітаризація іншомовної підготовки, що зумовлює дотримання таких принципів:

принцип формування мовної особистості студента – фахівця нефілологічного профілю;

принцип полікультурності у формуванні іншомовної комунікативної компетентності фахівців;

принцип врахування індивідуальних навчальних стилів кожного студента в навчальному процесі.

3. Модернізаційний та реформаторський підхід в організації навчального процесу з іноземних мов у вищих навчальних закладах:

принцип нелінійності на рівні джерел інформації (формування бази даних навчальної інформації з використанням різнопланових носіїв, як паперових, так і цифрових), структури навчального курсу (що передбачає одночасне поєднання диференціації та індивідуалізації) та презентації навчальної інформації та її опрацювання (через використання прогресивних ідей кращих методик навчання з позиції ESP/LSP – English/Language for Specific Purposes – та загальної методики навчання іноземних мов);

принцип активізації автономності студентів, що передбачає сформованість умінь планувати та організовувати свою навчально-професійну діяльність, оцінювати досягнення поставленої навчальної мети і завдань, і, відповідно, корегувати навчальну діяльність через зіставлення її результатів і мети. Окрім цього, автономність студентів передбачає розробку індивідуальних стратегій вивчення іноземної мови та опанування розробленими в методиці навчання іноземних мов відповідними комунікативними стратегіями. Такі ідеї автономності навчальної діяльності у процесі іншомовної підготовки зумовлюють збільшення питомої ваги та вартісності самостійної навчальної діяльності студентів, а отже необхідність розробок ефективної її організації та реалізації;

принцип професійної мобільності, який передбачає розробку і пропонування дистанційних курсів для опанування студентами професійно спрямованого змісту іншомовної підготовки, створення умов для самоосвіти та професійного вдосконалення, швидке реагування змісту вузівських програм, технічного і навчально-методичного забезпечення на зміни і вимоги сучасного ринку праці та загального розвитку суспільства.

Перспективи подальших розвідок у даному напрямку вбачаємо у детальному вивченні нових навчальних планів і програм з іноземних мов у вищих немовних навчальних закладах Польщі, підходів, методик, прийомів навчання провідних педагогів сучасності з метою запозичення кращого методичного досвіду викладання іноземних мов для спеціальних (професійних, академічних) цілей.

Список використаної літератури

1. Anisimowicz, B. Nauczanie języków obcych w XX wieku / Barbara Anisimowicz. – Warszawa. – 2000. – 143 s.
2. Komorowska, H. Europejski Znak Innowacyjności w Zakresie Nauczania Języków Obcych: rozprawa doktorska / Hanna Komorowska. – Warszawa, 2006. – 416 s.
3. Bandura, E. Rozwijanie kompetencji interkulturowej w nauczaniu języka angielskiego: rozprawa doktorska / Ewa Bandura. – Warszawa, 2004. – 346 s.
4. Wysocka, M. Profesjonalizm w nauczaniu języków obcych / Maria Wysocka. – Katowice : Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2003. – 216 s.
5. Пелех, Л. Р. Теорія і методика аксіологічної освіти в Польщі: порівняльний аспект: монографія / Л. Р. Пелех. – Рівне: ПП ДМ, 2014. – 402 с.
6. Шеверун, Н. В. Іншомовна підготовка студентів технічних університетів Польщі : Дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Надія Володимирівна Шеверун. – К., 2012. – 244 с.
7. Pfeiffer, W. Nauka języków obcych. Od praktyki do praktyki / Waldemar Pfeiffer. – Poznań : WARGOS, 2008. – 239 s.
8. Сбруева, А. А. Тенденції реформування середньої освіти розвинених англомовних країн в контексті глобалізації (90-ті рр. XX ст. – поч. XXI ст.): монографія / А. А.Сбруева. – Суми: Козацький вал, 2004. – 500 с.

9. Тадеєва, М. І. Розвиток сучасної шкільної іншомовної освіти в країнах-членах Ради Європи: монографія. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2010. – 432 с.

10. Василюк, А. В. Тенденції реформування шкільної освіти Польщі (XX – початок XIX ст.) : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.01 / Василюк Алла Володимирівна. – К., 2011. – 462 с.

11. Commission Working Document. Report on the implementation of the Action Plan “Promoting Language Learning and Linguistic Diversity” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/education/policies/lang/doc/com554_en.pdf.

Стаття надійшла до редакції 26.08.2015

Морская Л. И. Методологические ориентиры иноязычной подготовки специалистов нефилологического профиля в Польше

В статье проанализирован опыт Польши как страны позитивных реформаторских преобразований в направлении модернизации университетского образования и в частности изучения иностранных языков в высшей школе. Автор презентует результаты теоретического анализа публикаций польских ученых и личного наблюдения, а также опыта преподавания в польских высших учебных заведениях, определив ключевые методологические ориентиры, в ракурсе которых предлагает проводить аналогичную (за примером Польши) модернизацию процесса иноязычной подготовки специалистов нефилологического профиля в Украине.

Ключевые слова: *высшая школа Польши, специалисты нефилологического профиля, иноязычная подготовка, методологический принцип, реформа.*

Morska L. I. Methodological guidelines for foreign language education within the ESP domain in Poland

The changes in the development of modern society lead to the necessity of taking a new look at the educational goals, including the sphere of foreign language learning at higher non-linguistic educational establishments. The primary task in this perspective is seen in the investigation of educational transformations in the neighbouring to our state countries, namely in Poland. This country is showing a successful implementation of the planned reforms and steady progress in the improvement of life standards of all its citizens.

The analysis of the recent research and publications (B.Anisimowicz, H.Komorowska, E.Bandura, M.Wysocka, to name but a few) provides the basis to claim that the problem of foreign language education of future specialists of non-linguistic domain has been sharpened in the Polish scientific thought in relation to the Poland's entry to the European Union. This fact proves the necessity to study

Polish experience for the Ukrainian education to realize the striving of our country to be a full member of the EU.

The procedure of the article makes it possible to conclude that the mentioned above scientific publications do not solve the task of the complex and systemic methodological overview on the way to solving the problem of modernisation of foreign language education in both Poland and Ukraine. They propose some minor specific ideas, perspective suggestions which might help to increase the level of foreign language communicative competence of future specialists in non-linguistic spheres in order to provide them with the possibilities to effectively fulfil their occupational duties in foreign language surrounding related to their professional activity.

The aim of the article lies in characterizing methodological guidelines of modernisation of foreign language education of future specialists of non-linguistic specialties in the system of higher education of Ukraine on the basis of the analysis of the best experience of the neighbouring country, which is Poland.

The experience of Poland as the country of positive reformation actions on the way to modernising of university education, in particular to teaching foreign languages to students, has been analysed in the article. The author presents the results of theoretical analysis of publications of prominent Polish scientists in the given domain, as well as the outcomes of the author's personal observations and practical experience of teaching at Polish higher educational establishments, thus defining the key methodological guidelines and the corresponding principles, within the perspective of which she recommends to apply similar modernisation process of foreign language education of future non-linguistic specialists in Ukraine: synergic approach to syllabus and curriculum design in the domain of foreign languages; humanization of foreign language education; modernisation and reformation approaches to the organisation of foreign language study process at higher educational establishments.

Keywords: *Polish higher education, specialists of non-linguistic domains, foreign language education, methodological guidelines and principles, reforms.*